

ПЕДАГОГІЧНИЙ ВПЛИВ НА МОТИВАЦІЮ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДО ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ: ШЛЯХИ, ЗАСОБИ, РЕЗУЛЬТАТИ

Акцентовано на важливості педагогічного впливу на мотивацію майбутніх перекладачів до формування інформаційної компетентності. Конкретизовано комплекс зовнішніх і внутрішніх мотивів, які спонукають студентів до оволодіння складовими інформаційної компетентності. Запропоновано шляхи впливу на мотиваційну сферу майбутніх перекладачів через систему заходів навчальної й позанавчальної діяльності. Доведено ефективність визначеного змісту та методики викладання авторського спецкурсу “Інформаційні технології в перекладацьких проектах” щодо активізації дії зовнішніх та внутрішніх мотивів у процесі формування інформаційної компетентності студентів. Обґрунтовано показники сформованості мотиваційного компонента інформаційної компетентності майбутніх перекладачів: мотивація до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності, спрямованість на колективну взаємодію, прагнення до успіху завдяки володінню інформаційними технологіями. Визначено методику діагностування їх сформованості. Висвітлено результати педагогічного експерименту, який засвідчив ефективність запропонованих шляхів і заходів щодо формування мотиваційного компонента інформаційної компетентності майбутніх перекладачів.

Ключові слова: мотивація, компонент, рівні, методика, перекладач.

Освітній процес у вищих навчальних закладах спрямований, передусім, на формування професійно значущих компетентностей майбутніх фахівців, що передбачає досягнення ними певного набору знань, умінь і навичок, які визначають рівень їхньої кваліфікації. При цьому варто зазначити, що знання можуть стати надбанням людини лише в результаті усвідомлення нею їх необхідності, прагнення до їх здобуття й власної свідомої діяльності при цьому.

Тому актуальним у цьому контексті є забезпечення системного впливу на мотиваційну сферу студентів у процесі їхньої професійної підготовки, у тому числі з метою підвищення ефективності формування інформаційної компетентності.

Мета статті – розглянути шляхи, засоби й результати педагогічного впливу на мотивацію майбутніх перекладачів до формування інформаційної компетентності.

Структуру мотивів, які створюють найбільший позитивний вплив на навчальну діяльність, досліджували Є. Ільїн [3], А. Маркова, Т. Матіс, А. Орлов [5]. Ієрархію зовнішніх і внутрішніх мотивів як систему, яка визначає пізнавальну діяльність студентів, розглядали Н. Волкова [2], С. Кожушко [4], П. Якобсон [7]. Проте комплекс мотивів, які спонукають студентів до формування інформаційної компетентності, шляхи педагогічного впливу на них та особливості діагностування сформованості мотиваційного компонента інформаційної компетентності майбутніх перекладачів не були предметом окремого дослідження.

Процес формування професійно значущих компетентностей майбутніх перекладачів, безумовно, має базуватися на засадах компетентнісного підходу, результатом якого, крім набуття ними стійких знань, умінь і навичок, мають також стати позитивні зміни свідомості, мотивів і прагнень. Оскільки освітній процес нерозривно пов'язаний із впливом на мотиваційну сферу особистості, важливо правильно визначити не тільки складові цієї сфери, а й шляхи та засоби педагогічного впливу на них.

Вважаємо, що ефективність професійної підготовки значною мірою залежить як від визначення зовнішніх і внутрішніх мотивів, важливих для фахівців певної галузі, так і від дієвості засобів впливу на них. Тому у своєму дослідженні ми визначили групи зовнішніх і внутрішніх мотивів, які спонукають майбутніх перекладачів до формування інформаційної компетентності, та комплекс заходів щодо педагогічного впливу на їхню мотивацію до цього.

До групи зовнішніх мотивів зараховано: схвалення чи критику з боку керівника за результатами роботи, які залежать від застосування інформаційних технологій у професійній діяльності; сприяння в кар'єрному зростанні, зумовлене вищою кваліфікацією завдяки наявності спеціальних знань і умінь у галузі інформаційних технологій; оцінювання цінності фахівця з позиції перспективності використання ним інноваційних технологій у перекладі; забезпечення кращих можливостей працевлаштування; залежність матеріальної винагороди за виконувану роботу від рівня володіння інформаційними технологіями.

Група внутрішніх мотивів має такі складові: прагнення до задоволення власних амбіцій через здатність виконувати перекладацьку роботу на якісно новому рівні за допомогою інформаційних технологій; потреба у визнанні власної значущості як фахівця з набором сучасних знань і умінь; зацікавленість у підвищенні результатів своєї діяльності завдяки її оптимізації шляхом застосування інформаційних технологій; бажання самореалізуватися як конкурентоспроможний перекладач; спрямованість на досягнення успіху в перекладацькій діяльності завдяки володінню інформаційними технологіями.

Аналізуючи також структуру внутрішніх мотивів до формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів, не можна не звернути уваги на такий мотив, як прагнення бути працевлаштованим за фахом і отримувати належну оплату праці. У цьому аспекті важливо знати вимоги роботодавців до рівня компетентності претендентів на посади в перекладацьких структурах. Показовим щодо таких вимог є перелік пунктів анкети, які визначають рівень сформованості саме інформаційної компетентності перекладачів. Зокрема, у розділі "Спеціальні навички" анкети претендента на вакантні місця перекладачів одного з міжнародних перекладацьких бюро, яке має розгалужену сітку філіалів в Україні, є питання: *З якими програмами Ви працюєте? З якими програмами для перекладачів Ви працюєте (зазначте їх версії)? Чи володієте Ви програмним забезпеченням SDL Trados?* Крім того, для претендентів на посади редактора й менеджера проекту знання системи автоматизованого перекладу SDL Trados є обов'язковим.

У цьому аспекті ознайомлення майбутніх перекладачів з вимогами роботодавців та умовами професійної діяльності визначатиме успішність навчального процесу щодо формування інформаційної компетентності через активізацію внутрішньої мотивації, яка виявляється в прагненні до підвищення своєї інформаційної компетентності, власного професійного іміджу, ефективності виконання перекладацьких завдань.

Тому однією з педагогічних умов, які сприяють формуванню інформаційної компетентності майбутніх перекладачів, вважаємо забезпечення мотивації до її формування шляхом поєднання організаційно-методичних аспектів навчального процесу, з'ясування вимог роботодавців на ринку перекладацьких послуг, орієнтування на них та врахування потреб особистості до самоствердження й самореалізації.

Для реалізації цієї умови, на нашу думку, варто зосередити увагу на здійсненні впливу на зовнішні мотиви такими шляхами: урахування вимог роботодавців до компетентності випускників при плануванні й проведенні навчальних занять; організація навчального процесу з урахуванням потреб та інтересів студентів; використання інноваційних форм навчання, які підвищують ефективність набуття умінь з використання інформаційних технологій у перекладі; здійснення практичної підготовки на базі провідних установ у галузі перекладу, у діяльності яких широко застосовують спеціалізовані програмні продукти; створення тісних зв'язків з виробничими структурами для інформаційного взаємообміну, професійної взаємодії та сприяння працевлаштуванню випускників за фахом.

Вплив на внутрішні мотиви доцільно здійснювати таким чином: пробудження бажання стати висококваліфікованим, конкурентоспроможним фахівцем з перекладу; стимулювання розвитку пізнавальних інтересів та набуття нових знань у галузі перекладу, пов'язаних із застосуванням інформаційних технологій; спрямування студентів на досягнення особистого успіху шляхом позиціонування себе як фахівця із сучасним "набором" професійних якостей, важливих в умовах інформаційного суспільства; спонукання до співвіднесення оцінки власного матеріального благополуччя з рівнем сформованості інформаційної компетентності.

Здійснення педагогічного впливу на мотиваційну сферу майбутніх перекладачів у ході формувального експерименту відбувалося з використанням таких заходів:

- ознайомлення студентів при викладанні спецкурсу "Інформаційні технології в перекладацьких проектах" зі специфікою перекладацької діяльності в сучасних умовах, яка поєднує реалізацію перекладацьких проектів (з урахуванням аспектів застосування інформаційних технологій) і відповідну зміну підходів до взаємодії в процесі професійної діяльності (переорієнтація з індивідуальної на колективну);

- відвідування днів відкритих дверей аграрних підприємств та корпорацій, які широко застосовують іноземні інвестиції, технології та обладнання й потребують перекладу значного обсягу матеріалів;

- участі у ярмарках вакансій, які організовують перекладацькі бюро;

– запрошення представників провідних перекладацьких структур, у діяльність яких впроваджено сучасні технології перекладу, що базуються на застосуванні інформаційних технологій.

Результатом проведення зазначених заходів у ході педагогічного експерименту (контрольна група – 47 осіб, експериментальна – 46 осіб) стала сформованість мотиваційного компонента інформаційної компетентності, рівні якої визначались за такими показниками: мотивація до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності, спрямованість на колективну взаємодію, прагнення до успіху завдяки володінню інформаційними технологіями.

Рівень мотивації майбутніх перекладачів до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності виявляли за методикою “**Мотивація професійної діяльності**” (методика К. Замфір у модифікації А. Реана) [1]. Ця методика в нашому дослідженні передбачала оцінювання значущості мотивів професійної діяльності перекладача з використанням інформаційних технологій та без них за п’ятибальною шкалою. До таких мотивів зараховано: грошовий заробіток, прагнення до просування в роботі, прагнення уникнути критики з боку керівника чи колег, прагнення уникнути можливого покарання чи неприємностей, потреба в досягненні соціального престижу й поваги з боку інших, задоволення від самого процесу та результату роботи, можливість найбільш повної самореалізації саме в цій діяльності.

Отримані результати дають можливість визначити в кількісному вимірі внутрішню мотивацію (ВМ), зовнішню позитивну мотивацію (ЗПМ) і зовнішню негативну мотивацію (ЗНМ). Відношення суми значень внутрішньої й зовнішньої позитивної мотивації до значення зовнішньої негативної мотивації покладено в основу виявлення рівня мотивації до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності. Відповідно до отриманих співвідношень визначено рівні: низький (0,4 – 2,9 бала), середній (3,0 – 4,9 бала), достатній (5,0 – 6,9 бала), високий (7,0 – 10,0 бала).

Для з’ясування рівня спрямованості учасників експерименту на колективну взаємодію застосували методику “**Діагностика спрямованості особистості**” (методика В. Смекала і М. Кучера) [1]. Ця методика дає змогу здійснити визначення спрямованості особистості в трьох аспектах: особистісному (спрямованість на себе); діловому (спрямованість на виконання завдання); колективістському (спрямованість на взаємодію в команді) за відповідними шкалами. Її діагностичні можливості відповідають нашим цілям, оскільки особливістю діяльності перекладачів у сучасних умовах є виконання замовлень, які за обсягом та структурою переважно відповідають перекладацьким проектам. При цьому важливим, насамперед, крім високого рівня вмінь щодо застосування інформаційних технологій, є згуртована робота команди виконавців, вмотивованих до спільної узгодженої діяльності, незважаючи на різні риси характеру кожного. Тому нас цікавив, насамперед, колективістський аспект спрямованості, який ми діагностували окремо за відповідною шкалою. Враховуючи, що за кожною шкалою методики числове значення певного аспекта спрямованості може перебувати в межах від 0 до 60 балів, визначили рівні сформованості спрямованості майбутніх перекладачів на колективну

взаємодію. Низький рівень відповідав діапазону балів від 0 до 19, середній – від 20 до 29, достатній – від 30 до 39, високий – від 40 до 60.

Для визначення рівня прагнення майбутніх перекладачів до успіху в професійній діяльності з використанням інформаційних технологій слугувала “Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху” (Т. Елерса) [6]. Вона передбачала відповіді на 41 запитання, пов’язане з аспектами професійної діяльності, важливими і для перекладача: визначення пріоритетів у черговості виконання завдань; вибір стратегії дій; ставлення до виконання складних завдань; здатність приймати рішення; реакція на обставини, які перешкоджають досягненню мети; впевненість у власних силах; побудова стилю відносин із колегами при виконанні спільних завдань; реакція на оцінку сторонніми власних дій і досягнень; спрямування на досягнення кінцевого результату в діяльності; відповідальність за результати роботи; уміння відстоювати свою позицію; ведення дискусії з колегами й керівництвом заради досягнення поставленої мети.

Формулювання запитань передбачало можливість як позитивної, так і негативної відповіді. Але при цьому оцінювання відповідей на весь масив запитань проводили відповідно до поділу їх згідно з ключем на три групи: у першій групі по 1 балу нараховували за позитивні відповіді, у другій – за негативні, а за відповіді на запитання третьої групи бали взагалі не нараховували. За загальною сумою балів визначали рівні прагнення майбутніх перекладачів до успіху у професійній діяльності з використанням інформаційних технологій таким чином: низький (1–10 балів), середній (11–16 балів), достатній (17–20 балів), високий (21–30 балів).

Порівняльний аналіз цих зрізів, проведених щодо визначених показників сформованості мотиваційного компонента інформаційної компетентності на початку та після завершення експерименту, дав змогу констатувати наявність змін в експериментальній групі, які були суттєвими, і в контрольній, які виявилися незначними (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості мотиваційного компонента інформаційної компетентності (за показниками), %

Рівні	Контрольна група		Експериментальна група	
	На початку експерименту	Наприкінці експерименту	На початку експерименту	Наприкінці експерименту
1	2	3	4	5
<i>Мотивація до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності</i>				
Низький	83,0	70,2	82,6	10,9
Середній	12,8	23,4	15,2	21,7
Достатній	4,3	4,3	2,2	52,2
Високий	0,0	2,1	0,0	15,2
<i>Спрямованість на колективну взаємодію</i>				
Низький	85,1	78,7	87,0	21,7
Середній	14,9	21,3	13,0	26,1
Достатній	0,0	0,0	0,0	41,3
Високий	0,0	0,0	0,0	10,9

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5
<i>Прагнення до успіху завдяки володінню інформаційними технологіями</i>				
Низький	78,7	72,3	82,6	13,0
Середній	21,3	25,5	17,4	28,3
Достатній	0,0	2,1	0,0	45,7
Високий	0,0	0,0	0,0	13,0

Оскільки наведені вище методики, застосовані для визначення рівня сформованості зазначених показників мотиваційного компонента інформаційної компетентності, мали різні шкали для їх кількісної оцінки, зіставити ці показники без відповідної математичної обробки було неможливо. Тому для визначення узагальненого рівня мотиваційного компонента інформаційної компетентності спочатку здійснили нормування суми балів, набраної кожним студентом за окремими показниками, на шкалу від 0 до 1. Для проведення нормування застосовано функцію лінійного перетворення:

$$y(x) = \frac{x - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}},$$

де x – сума набраних балів за відповіді;

x_{\min} – мінімальне значення шкали;

x_{\max} – максимальне значення шкали,

На її основі отримані за трьома різними методиками бальні оцінки були приведені до одного масштабу. Обчислені за цією функцією значення кожного показника дали змогу їх порівняти на основі принципу єдності вимірювань і визначити узагальнений рівень сформованості мотиваційного компонента за шкалою, де низький рівень становить від 0 до 0,29 балів, середній – від 0,30 до 0,49 балів, достатній – від 0,50 до 0,69 балів, високий – від 0,70 до 1,0 балів.

Узагальнені результати педагогічного експерименту щодо формування мотиваційного компонента інформаційної компетентності наведено на рисунку.

Рис. Динаміка рівнів сформованості мотиваційного компонента інформаційної компетентності (узагальнення)

Дані констатувального етапу експерименту засвідчили переважання низького рівня сформованості в студентів як контрольної, так і експериментальної груп мотиваційного компонента інформаційної компетентності, що становили у контрольній групі 83,0% і в експериментальній – 84,8%. Середній рівень у контрольній групі – 17,0%, а в експериментальній – 15,2%. Достатній і високий рівень не було діагностовано в жодного зі студентів.

Після проведення формувального етапу експерименту було повторно здійснено діагностування рівнів сформованості мотиваційного компонента інформаційної компетентності. Його результати засвідчили очікувані зміни в експериментальній групі, підтвердивши дієвість проведених заходів щодо педагогічного впливу на складові структури мотиваційної сфери студентів. При цьому в контрольній групі не відбулося суттєвих змін щодо підвищення рівня мотивації, але певні зрушення все ж були зафіксовані. Зокрема, кількість студентів з низьким рівнем знизилася із 83,0% до 74,5%. За рахунок цього збільшилася кількість студентів із середнім рівнем із 17,0% до 23,4%, а з достатнім – з 0% до 2,1%. Зміни, які відбулися в експериментальній групі, були такими: кількість студентів з низьким рівнем сформованості мотиваційного компонента інформаційної компетентності зменшилася на 69,6% (з 84,8% до 15,2%), з середнім – збільшилася на 13,0% (з 15,2% до 28,3%), з достатнім – зросла на 43,5% (з 0% до 43,5%), з високим – досягла 13,0% (з 0% до 13,0%).

Висновки. Отже, проведене дослідження, за результатами діагностування, засвідчило доцільність і ефективність здійснення педагогічного впливу на мотивацію до формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів завдяки ознайомленню студентів зі специфікою перекладацької діяльності в сучасних умовах з використанням інформаційних технологій; активізації їхніх зустрічей з представниками виробничих структур і бюро перекладів, де технології перекладу базуються на застосуванні інформаційних технологій; спрямуванню їхньої навчальної діяльності на усвідомлення залежності досягнення особистого успіху від сформованості професійних якостей, пов'язаних з володінням інформаційними технологіями.

Перспективи подальшого дослідження можуть бути пов'язані з пошуком нових шляхів педагогічного впливу на мотивацію майбутніх перекладачів до формування в них інформаційної компетентності.

Список використаної літератури

1. Бордовская Н. В. Педагогика : учебник для вузов / Н. В. Бордовская, А. А. Реан. – Санкт-Петербург : Питер, 2000. – 304 с.
2. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – Київ : Академія, 2006. – 256 с.
3. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – Санкт-Петербург : Питер, 2000. – 324 с.
4. Кожушко С. П. Щодо формування пізнавальної мотивації майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки / С. П. Кожушко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць / редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя, 2011. – Вип. 27 (80). – С. 200–206.

5. Маркова А. К. Формирование мотивации учения: книга для учителя / А. К. Маркова, Т. А. Матис, А. Б. Орлов. – Москва : Просвещение, 1990. – 192 с.
6. Практическая психодиагностика: методики и тесты / под ред. Д. Я. Райгородского. – Самара : БАХРАХ-М, 2001. – 672 с.
7. Якобсон П. М. Психология чувств и мотивации: изб психол. тр. / П. М. Якобсон ; под ред. Е. М. Борисовой. – Москва ; Воронеж : Изд-во Ин-та практ. психологии : МОДЭК, 1998. – 304 с.

Стаття надійшла до редакції 22.02.2015.

Тарасенко Р. А. Педагогическое воздействие на мотивацию будущих переводчиков к формированию информационной компетентности: пути, средства, результаты

Акцентировано на важности педагогического воздействия на мотивацию будущих переводчиков к формированию информационной компетентности. Конкретизирован комплекс внешних и внутренних мотивов, побуждающих студентов к овладению составляющими информационной компетентности. Разработаны пути воздействия на мотивационную сферу будущих переводчиков через систему мероприятий учебной и внеучебной деятельности. Доказана эффективность предложенного содержания и методики преподавания авторского спецкурса “Информационные технологии в переводческих проектах” относительно активизации действия внешних и внутренних мотивов в процессе формирования информационной компетентности студентов. Обоснованы показатели мотивационного компонента информационной компетентности будущих переводчиков: мотивация к применению информационных технологий в профессиональной деятельности, направленность на коллективное взаимодействие, стремление к успеху благодаря владению информационными технологиями. Определены методики диагностирования их сформированности. Представлены результаты педагогического эксперимента, который показал эффективность разработанных путей и мероприятий по формированию мотивационного компонента информационной компетентности будущих переводчиков.

Ключевые слова: мотивация, компонент, уровни, методика, переводчик.

Tarasenko R. Pedagogical Impact on the Motivation of the Future Translators in the Formation of Information Competence: Ways, Means, Results

The attention is paid on the importance of pedagogical influence on the motivation of the future translators in the formation of information competence. One of the pedagogical conditions that contribute to the formation of information competence of the future translators is ensuring motivation of its formation by combining organizational and methodological aspects of the educational process, clarifying requirements of employers in the market of translation services and taking into account the needs of individual self-assertion and self-realization. The complex of external and internal motives is concretized for students to master the components of information competence. The ways are developed in order to affect the motivational sphere of future translators through the educational and extracurricular activities. It is stated that familiarizing future translators with the requirements of employers and professional conditions will determine the success of the educational process on the formation of information competence through activation of internal motivation, which manifests itself in an effort to improve their competence (information), own professional image, performance of translation problems. The efficiency of the content and methods of teaching the author's special course “Information technologies in translation projects” for activation of external and internal motives in the process of formation of information competence of students is proved. The indicators of motivational component of information competence of the future translators are determined: the motivation to use information technologies in professional activities, focus on collective interaction, and the pursuit of success

through the knowledge of information technologies. The methods of diagnosing their formation are defined. The results of pedagogical experiment are presented, which showed the effectiveness of the developed ways and measures to form the motivational component of information competence of the future translators. The feasibility and effectiveness of the implementation of pedagogical impact on motivation for the formation of information competence of future translators by following ways are demonstrated: familiarizing students with the specifics of translation activities in modern conditions with the use of information technologies; intensifying their meetings with the representatives of industrial structures and translation offices, where translation technology is based on the use of information technologies; focus their training activities on awareness that achieving personal success depends on the formation of professional qualities associated with owning information technology.

Key words: *motivation, component, levels, methods, translator.*